

Emlékezés

Bálint Péterre

születésének 100. évfordulója alkalmából.

Bálint Péter egyetemi tanár, orvos és bölcsészdoktor, az MTA rendes tagja 1911. augusztus 26-án született Budapesten. Apja, Bálint Zoltán építőművész, nagybátyja, Bálint Rezső belgyógyász professzor volt. Dr. Dubszki Máriával kötött első házasságából két fia született (Bálint András színművész, színházigazgató és Dr. Bálint Tamás gyakorló orvos).

Cisztercita szerzetesekhez járt középiskolába. 1929-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karára iratkozott be, 1934-ben orvosdoktori, majd 1936-ban kémiai is doktori oklevelet szerzett és így bölcsészdoktorrá is avatták.

Orvosi pályáját 1934-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Élet- és Kórvegytani Intézetében kezdte, de miután a klinikai munka iránt is érdeklődött a pécsi I. sz. Belklinikára ment át. Donhoffer Szilárd mellett dolgozott előbb mint gyakornok, később tanársegéddé nevezték ki. Első tudományos közleménye a *Biochemische Zeitschrift* nevű szaklapban jelent meg „Identifizierung der Pentose in vier Fallen chronischer Pentosurie” címen.

A II világháborúban a keleti front egyik hadikórházának orvos hadnagyaként vett részt. A háború után 1946-tól 1948-ig a budapesti I. számú Belklinika főorvosa lett, majd a klinikai laboratóriumának vezetését bízták rá (1948-1950).

A klinikus Bálint Péter fokozatosan vált az élettanász Bálint Péterré. Először megbízták Magyar Agrártudományi Egyetem Állatorvostudományi Kara Élettani Tanszékének vezetésével (1948-1950), majd Mansfeld Géza professzor 1950-ben bekövetkezett halála után rövid időn belül megbízást kapott a Budapesti (jelenleg Semmelweis) Orvostudományi Egyetem Élettani Intézete igazgatói teendőinek ellátására, amit később pályázat útján is megkapott. Az intézetet – a jelen korban elképzelhetetlen hosszú időn át – 31 éven keresztül vezette, összesen 44 éven át oktatta az orvostanhallgatókat.

1952-ben az orvostudomány kandidátusa, 1955-ben pedig az orvostudomány doktora lett, a Magyar Tudományos Akadémia előbb levelező, majd rendes tagjául választotta meg.

Brillians előadó volt, ez vonatkozik tantermi és tudományos előadásaira egyaránt. Szakmailag lenyűgöző, mesteri felépítésű, előadásain nem tartott jelenléti katalógusokat, ennek ellenére a tantermek mindig megteltek. Előadásaira gondosan készült, ügyelt a hallgatóság figyelmének magas szinten való fenntartására, előadásaiba számos poént helyezett el, amelyet mint utólagosan mondta tudatosan előre megtervezett. Tantermi előadásait azzal is

színesítette, hogy tanterem és az egyik laboratórium között zárt láncú televíziós rendszert építtetett ki, ahonnan az előadás tematikájával kapcsolatos, előre felvett néhány perces bemutatókat vetítettek. Évente legalább kétszer, az egész tantermi óra időtartamát kitöltő élő közvetítés is volt. A Starling törvény valamint, a cardiovasculáris rendszer szabályozásával kapcsolatos bemutatás élő, egyenes, közvetítésben történt, amelyben a műtétet, a preparálásokat, a méréseket, a regisztrálásokat a hallgatóság élesben, élőben láthatta. A bemutatásokon 100%-s sikert követelt meg, biztosra kellett menni, amely hatalmas, akár egy hónapos előkészülést és begyakorlást követelt a demonstráló munkacsoporttól. Ez az elvárás természetesen túlzott volt, hiszen biológiai *in vivo* demonstrációkban a 100%-os véghezvihetőség sohasem garantálható.

Intézetvezetési stílusa a 3 évtized alatt sokat változott. Az 50-es 60-as években igen szigorú, poroszos fegyelmi rendszert honosított meg. Bevezette az intézet minden dolgozójára kötelező, ún. csomóponti időt. Reggel kilenc órakor az intézeten belül mindenki elérhető kellett hogy legyen, ekkor közölte bárkivel esetleges utasításait. Beosztottjai, hetente előre megadott időpontokban, a titkárnővel való előzetes egyeztetés után juthattak be az intézet igazgatójához. Ez a merev rendszer az idők folyamán fokozatosan enyhült. Egy dologban, az oktatási fegyelemben, azonban végig következetes maradt és nem ismert tréfát. Igazgatása alatt egyetlen előadás, gyakorlat sem maradt el az oktatók hibájából, ami különösen méltánylandó, mivel intézetében 3 Kar hallgatóit oktatatták (ÁOk, FOK, Gyok), meglehetősen nagy heti óraszámban. Az 50-es 60-as években NDK hallgatók részére német nyelvű oktatás is folyt. Élmény volt hallgatni Bálint professzor német nyelvű előadásait. Bálint professzor ekkor a német nyelvű oktatással kapcsolatos dékánhelyettesi teendőket is ellátta.

Abszolút pontosságra való törekvés jellemezte, amelyet megkövetelt az intézet oktatóitól is. Az intézet könyvtárában összehívott oktatási értekezleteken -- ahol kezdetben, jellemzően szigorú hierarchikus ülőrend volt bevezetve -- Bálint professzor percre pontosan jelent meg.

Szigorú, igényes vezetőként munkatársaitól is logikusan felépített, szabadon tartott előadásokat követelt meg.

Művelt, univerzális emberként ismerték. Kitűnő képességű, sokoldalú egyéniség volt. Szerette a művészetet, zongorázott, kamara-zenélt, aktívan sportolt: úszott, evezett, törvívott.

Anyanyelvi szinten beszélt németül, folyékonyan beszélt angolul, és franciául, de értett orosz és szerb-horvát nyelven is. Nyelvi tudását tudatosan karban tartotta, reggelente gazdag nyelvi kazetta készleté segítségével -- amelyre büszke volt -- ismétlő nyelvi leckéket vett.

Fő kutatási területe a veseműködés, a vese véráramlásának szabályozása, és az akut veseelégtelenség patomechanizmusa volt. Magyar és idegen nyelveken mintegy 200 tudományos közleménye jelent meg.

Könyvei és Monográfiái:

- „Élettani gyakorlatok” (1951)
- „Klinikai laboratóriumi diagnosztika” 1952-1962 között három kiadás jelent meg, és németre is lefordították. Ez volt évtizedeken át a labororvosok bibliája, a vezető pozícióban levő laboratóriumi főorvosok hosszú sora tanult e kézikönyvből.
- Aktuelle probleme der Nierenphysiologie (Berlin, 1961).
- Nierenclearance Technik, Bewertung, Ergebnisse in Klinik und Experiment (Jena, 1965).
- A vese (Budapest, 1966),
- Normale und pathologische Physiologie der Nieren (Berlin, 1969).

Tankönyvei

Számos orvosgeneráció (1963-1988) tanulta az élettant a Bálint Péter által írt, vagy szerkesztett élettani tankönyvekből. Ez igen nagy felelősséget rótt szerzőre, a szerkesztőre, mert abban az időben adott tantárgyban csak egy hivatalos tankönyv létezett, és amelynek megírásához a mindenkori főhatóság engedélye volt szükséges. Idegen nyelvű tankönyv használata a nem jöhetett szóba, részben valutáris nehézségek miatt, részben az átlagos hallgató gyenge nyelvtudása miatt. Bálint professzor igen nagy energiát fektetett tankönyvei megírásába. A tankönyvírási időkben úgyszólván csak a tankönyvírásra koncentrált, ezek az időszakok érezhetőek voltak, ekkor nagyobb nyugalom uralkodott az intézetben.

- *Az élettan tankönyve.* 1963, 1965, 1968 (Szerk. Bálint Péter, társszerzők: Ádám György, Fekete Ágnes, Hársing László).
- *Az orvosi élettan I.-II.* című, egyedül írt tankönyvét 1972 és 1981 között négy alkalommal adták ki.
- *Orvosi Élettan* 1986 (szerk. Bálint Péter). Az 1981-ben nyugalomba vonult Bálint professzor utolsó tankönyve ismét szerkesztett tankönyv volt, amelynek társszerzői az Egészségügyi Minisztérium utasítása szerint az ország négy Élettani Intézetének igazgatói voltak. (Szerzők: Bálint Péter, Fonyó Attila, Grastyán Endre és munkatársai, Kovách Arisztid, Obál Ferenc, Varga Emil). Ebben a tankönyvben azonban érezhető volt, hogy a 4 éve nyugállományban levő főszerkesztőnek nem volt már elég ereje az egyes fejezetek íróival való sok munkát és fáradságot igénylő érdemi egyeztetésre. Az utolsó tankönyv „túlírt” lett, sok átfedés, és számos ellentmondás is jellemezte.

Főszerkesztői tevékenység

- Hosszú éveken át főszerkesztője volt a **Kísérletes Orvostudomány** (1949-1990) .c. magyar nyelvű folyóiratnak. A folyóirat a maga korában nagy jelentőségű volt, a magyar orvostársadalom későbbi vezető egyéniségei - különösen a manuális klinikai szakmák művelői - ebben a folyóiratban kezdték publikációs tevékenységüket.
- 1975-ben a Magyar Tudományos Akadémia illetékes osztályának megbízásából átvette a Pécsi Élettani Intézet igazgatójától, Lissák Kálmán

akadémikustól az **Acta Physiologica Hungarica** főszerkesztői tisztét. A kéziratok és a szerkesztőség anyagának átvételére alulírott kíséretében, -- akit előzetesen felkért a szerkesztői titkári teendőik ellátására – utazott a pécsi Élettani Intézetbe a folyóirat anyagainak átvételére. Nagy energiát fektetett a folyóirat rendbetételére, Az idősebbek emlékezhetnek arra, hogy az Acta megjelenése két évet késett a tényleges naptári évhez képest és nem számított ritkaságnak az sem, hogy egy dolgozat átfutási ideje 2-3 évet is elérte. A naptári évvel megegyező tényleges megjelenési időt hosszú évek alatt sikerült csak elérni.

Ki volt Bálint Péter? Sikeres Oktató? Kutató? Nevelő? Véleményem szerint együttesen mindhárom. Hírlik, hogy élete alkonyán, amikor már ellátásra szorult, maga egyszerűsítette le a választ, és úgy értékelte Önmagát: Bálint Péter az élettanász.

Harmincegy éven át volt az Élettani Intézet igazgatója, így meghatározó személyisége. Óhatatlanul felmerül a kérdés: kialakult-e Bálint iskola? A három évtized alatt eltávozott az intézetből a Kovách Arisztid vezette keringés-élettani, és az Ádám György által vezetett idegéletteni munkacsoport. Természetes, hogy további beosztottak, barátai és munkatársai is elhagyták az intézetet a hosszú évek alatt és boldogulásukat, karrierjüket máshol képzelték el. Az eltávozottak között később számos egyetemi tanárt, rektort, dékánt, akadémikust is találunk. Az Élettani Intézet kutatási profilja az őt követő tanszéki utódok (Fonyó Attila, Spät András, Hunyady László) irányításával átalakult, változott, modernizálódott, (Celluláris és molekuláris élettan). A klasszikus értelemben vett vesekutatások fokozatosan csökkentek és háttérbe szorultak. Az utolsó nephrológiai kutatási témátámogatás 2000-ben megszűnt. Az új évezredben az intézetben már nincs egyetlen nephrológiai kutatási téma nyilvántartva.

Bálint professzor 1981-ben nyugállományba vonult, tanszéki utóda (Fonyó Attila) néhány évig, nyugdíjas korában is biztosított számára tantermi előadási lehetőséget mind magyar, mind német nyelven. Ezután már ritkábban látogatott be volt intézetébe. Ideálisan, fokozatosan jutott el a tényleges és végleges nyugállományba.

1998. április 17-én, életének 87.-ik évében hunyt el; Április 30.-án búcsúztatták a Fiumei úti temetőben, ahol a volt tanítványok és az intézet munkatársai nevében Spät András professzor búcsúzott el tőle. Az akadémiai parcellában helyezték el örök nyugalomra.

2011. augusztus havában

Dr. med. Bartha Jenő, PhD